

Dr. Ivan MARKEŠIĆ

Poštovani oci biskupi, Ratko i Pero!
Poštovani oci franjevci!
Dragi prijatelji!
Poštovani dame i gospodo!

Svaki narod na određenom stupnju svoga razvitka nastoji usustaviti već obrađenu i objavljenu bibliografsku građu o onim ljudima koji su u višestoljetnom povijesnom trajanju dali svoj osobni doprinos izgradnji svoga duhovnoga i materijalnoga života. Tako je i s hrvatskim narodom u Bosni i Hercegovini.

Željeli bismo svi mi ovdje nazočni vjerovati da je konačno došlo vrijeme da Hrvati BiH mogu bez straha i cenzure, bez tutorstva i bez osjećaja manje vrijednosti, koristeći se iskustvima drugih i vjerujući u vlastitu sposobnost i snagu, uraditi vrijedno leksikografsko djelo koje će svojim sadržajem uistinu zrcaliti kako njegovu stoljetnu ukorijenjenost u BiH tako i doprinos kojeg su pripadnici ovoga naroda dali ovoj ratovima, razaranjima, progonima, nevoljama i lažima napačenoj zemlji.

Leksikon Hrvata Bosne i Hercegovine, čijoj pretpromociji večeras sudjelujemo, na najboljem je putu da ostvari iskazanu potrebu za ovakvim djelom. U nepostojanju enciklopedije Bosne i Hercegovine, u kojoj bi na sustavan, točan i korektan način bilo obrađeno sve ono što se odnosi na hrvatski narod u BiH, izradba je ovakvoga leksikografskoga djela time još potrebija. Ovaj leksikon nema namjeru biti enciklopedija. On to po svomu naslovu i ne može biti. On može biti samo dio nekoga budućega velikoga bosansko-hercegovačkoga enciklopedijskog izdanja. Zasada se predviđa da u leksikonu svoje mjesto nađu Hrvatice i Hrvati, kako oni koji su živjeli i žive u BiH, tako i oni koji su podrijetlom iz nje, a koji su svojim djelovanjem tijekom povijesti i danas zaslužili naći svoje mjesto u njemu. Time leksikon, međutim, nije uperen niti protiv koga, on ne znači hrvatski separatizam, on ne niječe postojanje drugih u BiH, on jednostavno želi pokazati kako onima među Hrvatima koji su to možda

zaboravili tako i onima među Bošnjacima i Srbima te međunarodnoj zajednici posebno da je ova zemlja i zemlja hrvatskoga naroda, da su Hrvati u toj zemlji živjeli i žive, da sudjeluju u njezinom kako gospodarskom, političkom, znanstvenom tako i kulturnom stvaralaštvu i da oni njezino ime, svejedno da li zemljopisno kao Bosanci ili Hercegovci, i danas kao i ranije s ponosom nose u dubinama svojih duša.

No, da ne bi bilo nikakve zabune u svezi sa samim imenom leksikona, želim istaknuti još jedanput sljedeće: biti nacionalan, ne znači biti nationalist, niti biti šovinist. Zašto bi jedino u BiH bilo hvalevrijedno biti anacionalan, to znači ne znati i ne htjeti znati ni tko si, ni što si, ni odakle ti je podrijetlo, ni gdje ti je mjesto u ovoj zemlji. Biti Hrvat u BiH ne znači ni u kojem slučaju biti protiv Bošnjaka, Srba, Roma, Židova. Biti Hrvat u BiH ne znači također biti protiv Bosne i Hercegovine. Pa, zar je to potrebno više ikomu ponavlјati?

Rad na izradbi ovakvoga leksikona jest težak i naporan rad. On traži prije svega vrhunske stručnjake, ljudе s enciklopedijskim, ali i specijaliziranim strukovnim znanjem. Ovo napominjem zbog toga što mnogi već govore kako to da leksikon već nije završen. Stječe se, naime, dojam kod takvih pitača da je za njih pisanje leksikona pisanje nekoga običnog ne samo novinskog nego i stručnog i znanstvenog članka. Zaboravlja se pritom činjenica da je rad na ovakvim izdanjima *timski rad*, a to znači dugotrajno zajedničko traženje najznačajnijih podataka o ljudima i događajima iz različitih područja ljudskoga djelovanja, počevši od filozofije i teologije preko jezikoslovija, povijesti i znanosti do svih vidova umjetnosti, zatim športa, zabave, fizike, medicine, astronomije pa do najnovijih dostignuća u području nanotehnike i genske tehnike, Interneta i televizije itd. I sva je ta prikupljena znanja na kraju potrebno usuglasiti i staviti u određeni sustav.

Za usporedbu ču vam navesti samo primjer izradbe *Hrvatskoga biografskog leksikona* (HBL) u nakladi Leksikografskoga zavoda iz Zagreba. U predgovoru prvomu svesku koji obuhvaća osobe od A do Bi piše kako se izradbi ovoga djela pristupilo daleke 1975. god. Prvi je svezak izašao tek osam godina kasnije, točnije 1983. god. Osim toga, potrebno je samo zaviriti i u druga velika leksikografska izdanja pa se možete uvjeriti u ovu tvrdnju. Međutim, ne bih želio da ovaj moj "izlet" u tuđe dvorište shvatite kao obranu načina dosadašnjega rada na *Leksikonu Hrvata Bosne i Hercegovine*.

Zašto to govorim?

Kao osoba koja ima određeno iskustvo na izradbi ovakvih djela, mogu vam samo ukratko naznačiti put od ideje do izlaska iz tiska pa i najmanjeg rječnika.

Potrebno je, naime, udovoljavajući općim kriterijima koje su, u ovom našem slučaju, postavili članovi višečlanoga uredništva, predložiti osobe koje bi trebale naći svoje mjesto u leksikonu i time načiniti abecedarij. Urednici pojedinih struka moraju, nakon sastavljanja prijedloga abecedarija iz svoje struke, pronaći i najbolje poznavatelje iz te struke koji trebaju moći i znati napisati takve članke koji po kvaliteti mogu odgovarati već zadatim kriterijima. Kada članci budu gotovi, njih je potrebno ne samo sadržajno, nego i veličinom prilagoditi leksikonskom izdanju, a to opet znači: nečije ime, doprinos i značenje staviti u pet, deset, dvadeset ili više redaka.

Abecedarij je najdelikatniji dio posla. On kazuje tko zaslužuje "uči" u zemaljsku vječnost, u leksikon. Potrebno je stoga kao za utjehu kazati sljedeće: abecedarij nije nikada završen posao. On se nadopunjuje tijekom rada. Na njegovoj se doradi može raditi i nakon izlaza leksikona iz tiska, to znači za pripremu sljedećih, novih izdanja. Svi veliki narodi svoje enciklopedije i svoje leksikone nadopunjaju i obnavljaju svakih nekoliko desetljeća. Bitno je, dakle, dobro i kvalitetno početi.

Za ono što sam imao prigodu vidjeti, mogu svjedočiti da je urađen ogroman posao, pripremljen abecedarij, koji obuhvaća i više negoli što je potrebno za sam naslov *Leksikon Hrvata Bosne i Hercegovine*. Također, napisan je i najveći dio natuknica. Sada slijedi onaj dio posla koji se odnosi na prilagodbu napisanih tekstova ovakvo naslovljrenom izdanju. Poslije toga slijedi lektorski te grafički i umjetnički dio posla. I kad je već i prijelom gotov, opet je moguće intervenirati i nadopuniti ako se ustvrdi, na primjer, da je netko zaboravljen i izostavljen. Međutim, tek će se, kada leksikon izide iz tiska, moći uočiti sve grješke i nedostatci, naravno uza sve ono dobro što je on sa sobom donio. Ali, to je veoma dobar znak! To znači da se ima odakle početi pripremati drugo izdanje.

I još nešto. Rad na leksikonima, odnosno rječnicima, jest pravi rudarski posao, a to znači: naporan, težak i za vlastiti život ponekad opasan posao. Uvijek morate kopati po već obrađivanim, ali i zakopanim, namjerno ili slučajno zaboravljenim osobama i sudbinama, a nikada ne znate hoće li vas po glavi udariti neka podebela greda, svejedno je li ona političke ili osobne, sujetne naravi. Jer, rekao je jedan stari leksikograf, ako je nekoga majka željela prokleti, poslala ga je u leksikografe.

Međutim, bez obzira na sve to, na ovom se leksikonu sustavno radi. Po onomu što je do sada pripremljeno, on u već pripremljenim tekstovima nadilazi naziv leksikona, te bi mogao biti *Enciklopedija hrvatskoga naroda Bosne i Hercegovine*. Prikupljeni tekstovi obraduju zemljopisne nazivke, povijesne događaje i osobe ne samo iz redova hrvatskoga naroda u BiH

već i susjedskih naroda, kao i iz redova onih naroda koji su svojim djelovanjem utjecali na povijesni iskorak hrvatskoga naroda u BiH.

Ovaj će leksikon bjelodano pokazati svima da biti Hrvat u BiH znači neprekinuto povijesno trajanje ove zemlje, jer bez njih nje i ne bi bilo. Leksikon će uz to postati i mjesto sveopće unutarhrvatske pomirbe u BiH, jer on na jednak način pristupa svima bez obzira na njihova vjerska i politička uvjerenja, bez obzira na znanstvene discipline kojima su se posvetili, kao i ideologijama kojima su tijekom povijesti služili. To znači da će svoje mjesto u leksikonu naći na isti način i bosanski i hercegovački Hrvati.

I što reći na kraju?!

Uvjeren sam kako će se intenzivirati rad na izradbi *Leksikona Hrvata Bosne i Hercegovine*. Nadam se da će mali broj ljudi koji opslužuju njegovu izradbu izdržati zadani tempo rada: od vrijedne i strpljive Marice Šagolj, zatim neumornoga i upornoga Ive Andelića, tajnika ovoga projekta, koji mora svakomu suradniku biti "rame za plakanje", pa sve do glavnog urednika prof. dr. Jakova Pehara, koji s urednicima svih struka treba neprestano sklapati kompromise, jer je svatko uvjeren da je njegovo područje najvažnije i da bi bez njegovih kandidata leksikon propao, pa sve do mr. Vlade Šoljića koji za sve to treba osigurati dovoljno novčića kako bi se projekt uspješno priveo kraju.

Potrebno je stoga podržati i poduprijeti rad na ovomu izdanju. Iako čak i sâm govor o ovakovom izdanju, a da ne govorimo o njegovom pojavljivanju u tiskanom obliku, predstavlja snažan i velik kulturni događaj u ovome narodu, on je neizostavno isto tako snažan, jasan i nedvosmislen politički događaj. Usprkos svemu tomu, leksikon ne smije postati ničije privatno vlasništvo, posebice ne vlasništvo jedne ili više političkih stranaka. Ovaj leksikon treba biti načinjen tako da ga svi možemo prihvati kao svoj, kao vlastiti narodnosni *curriculum vitae*. Također, on neće i ne može biti savršeno djelo kojemu se neće imati što prigovoriti. Ali to nije ni čudno, jer ga rade Hrvati iz BiH bez ijedne svoje institucije u toj zemlji koja bi se bavila izdavanjem leksikografskih djela.

Koristim ovu prigodu za zahvalu uredništvu leksikona na pozivu za sudjelovanje u njegovoj pretpromociji ovdje u Mostaru. Kako sam već u svom očitovanju naznačio, očekujem da će vrijedne suradnice i suradnici na izradbi leksikona uspjeti u što skorije vrijeme završiti svoje tekstove, kako bi se moglo pristupiti završnim radovima, u što ne sumnjam.